

Het fortuin van Henry Bentinck, eerste hertog van Portland

David Onnekink

Als telg van een oud Gelders en Overijssels adellijk geslacht groeide Henry Bentinck op in een Hollands adellijk milieu, totdat hij in 1689 als zevenjarige jongen met zijn vader Hans Willem Bentinck aan het Engelse hof terechtkwam. Die laatste werd verheven tot graaf van Portland, en de familie behoorde sindsdien wat betreft status, invloed en bezit tot de bovenste laag van de Engelse aristocratie. Henry volgde hem in 1709 op als tweede graaf en later eerste hertog van Portland. Als zoon van een vermogend en vooraanstaand edelman en vertrouweling van de koning werd Henry toch door zijn *tutor* aangeraden ‘de ne se fonder point ni sur votre fortune, ni sur la protection du Roy’ – een advies dat hem van pas zou komen toen het familiefortuin goeddeels verloren ging.

‘Un aimable garçon’: jeugd

Hendrik Bentinck werd op 17 maart 1682 geboren als zoon van Hans Willem Bentinck en Anne Villiers.¹ Hij was hun derde kind, nadat in 1679 en 1681 Maria en Willem waren geboren, vernoemd naar de patronen van het in 1679 getrouwde paar, Willem III and Maria Stuart. Vermoedelijk is Hendrik vernoemd naar Hans Willems grootvader.² Hans Willem Bentinck was als page van de prins aan het Oranjehof gekomen in 1664 en verwierf na 1672 een fortuin als kamerheer en favoriet van de prins. Hij doorliep een glanzende militaire carrière en kreeg in 1676 het landgoed Drimmelen van Willem III, waardoor hij zitting kon nemen in de Hollandse ridderschap.³ Als vertrouweling van Willem III werd hij in 1677 naar Londen gestuurd op een diplomatieke missie, met als doel Karel II te overreden als arbiter op te treden in de Frans-Nederlandse oorlog. Hoewel Bentinck hierin weinig succesvol was, wist hij wel met

¹ P. Schazmann, *The Bentincks. The history of a European family* (Londen, 1976) 61.

² De familierelaties zijn gebaseerd op de tafels in D. Schwennicke, ed., *Europäische Stammtafeln* (Marburg-Berlijn, 1981-) IV.

³ British Library, Londen (BL), Egerton Manuscript (Eg MS) 1708, fol. 100-103; BL, Egerton Charter 103.

Thomas Osborne, graaf van Danby, een afspraak te maken dat Willem datzelfde voorjaar nog zelf naar Engeland mocht komen. Achter de schermen werd inmiddels een huwelijk voorbereid tussen de prins en Maria Stuart, de dochter van de hertog van York en nicht van de koning. Het zal ongetwijfeld op deze reis geweest zijn dat Bentinck zijn toekomstige vrouw Anne Villiers ontmoette (die gezelschapsdame van de prinses was), met wie hij in 1679 in het huwelijk trad.

Over de jeugd van Hendrik is weinig bekend, maar hij zal de meeste tijd doorgebracht hebben in de schitterende residentie van zijn ouders, Zorgvliet in Den Haag, waar het gezin in relatieve rust en weelde woonde. Bentinck had inmiddels een kapitaal vergaard door diverse schenkingen van de prins en door zijn politieke ambten. Het noodlot sloeg toe bij de Bentincks, toen in de zomer van 1688 hun oudste zoon Willem na een ziekte overleed.⁴ Toen in december ook Bentincks vrouw, die al geruime tijd ziek was, overleed, bleef het gezin ouderloos achter, omdat Bentinck toen juist aan een veldtocht deelnam.⁵ In oktober was een vloot het Kanaal overgestoken voor een invasie in Engeland en Bentinck marcheerde inmiddels met de troepen richting Londen.

Anne Villiers (doek; foto Iconografisch Bureau, Den Haag)

Als officier betrokken in de oorlog die in 1688 was uitgebroken, moet Bentinck zich goed gerealiseerd hebben dat hij in zijn nieuwe hoedanigheid niet voor zijn kinderen kon zorgen. Als favoriet van de koning-stadhouder had hij nauwelijks tijd zich aan privé zaken te wijden; volgens een naamloze cornet in zijn regiment, ‘Monsieur de B.’,

⁴ Willem III schreef Bentinck, die op een diplomatieke missie in Duitsland zat, op 27 mei 1688 dat ‘Willemtie’ was overleden, N. Japikse, ed., *Correspondentie van Willem III en van Hans Willem Bentinck, eersten graaf van Portland* (5 dln.; 's-Gravenhage 1927-1937) I, 38.

⁵ Bentincks vrouw was in de zomer van 1688 al langdurig ziek: Petit aan Middleton, 29 juni 1688, BL, Additional Manuscript (Add MS) 41816, fol. 82v-83r; Albeville aan Middleton, 22 juni 1688, BL, Add MS 41816, fol. 68; Willem III aan Bentinck, 29 april 1688, en brieven van Bentinck aan zijn vrouw, okt. 1688, Japikse, *Correspondentie*, I, 35-36; V, 360-365. Bentinck ontving het nieuws van de dood van zijn vrouw van de Nederlandse ambassadeur Aernout van Citters, die het invasieleger tegemoet was gereisd. Bentinck aan Herbert 20 dec. 1688 en Tromer aan Bentinck, 22 nov. 1688, Japikse, *Correspondentie*, V, 58-60.

grensde zijn ijver voor de koning aan slavernij.⁶ Na de dood van zijn vrouw had Bentinck, inmiddels graaf van Portland, de praktische dagelijkse opvoeding van zijn kinderen deels overgedragen aan zijn oudere zus, Eleanora Sophia, getrouwd met Robert van Ittersum tot Nijenhuis. Zijn oudste dochter Maria was toen negen jaar oud, Hendrik zes, Anna Margaretha vijf, Frances Wilhelmina vier, Eleonora een, en Isabella was net geboren. In 1692, vlak voor een belangrijke veldslag, maakte hij een nieuw testament op, waarin hij Willem III herinnerde aan een belofte gemaakt in 1668 (en sedertdien vele malen herhaald) dat de prins zou zorgen voor zijn kinderen, in het geval hem iets zou overkomen. Hij voegde daaraan toe:

‘Mynen eenigen soon [Hendrik] wensche ik, dat Godt wille zeegenen ende laten opwassen in deught en Godtsaligheyt, dat hy syne susters tot een vader moge weesen [...] Dient de tegenwoordige Coninck en Coniginne [...] de tentatiën van de [andere] Hoven sijn te dangereus [...] laet geen passiën u vervoeren [...] steeckt u in geen cabales of partijschappen.’⁷

Inmiddels waren Portland en zijn kinderen, evenals een aantal andere prominente Nederlanders zoals Hendrik van Nassau-Ouwerkerk, Willem van Nassau-Zuylenstein en Adriaan van Borssele, genaturaliseerd tot Engelsen, vlak na de kroning van Willem en Maria tot koning en koningin van Engeland.⁸

Hendrik, nu meestal Henry genoemd, lijkt een andere persoonlijkheid te zijn geweest dan zijn vader. Hans Willem was kortaf en arrogant, iemand met een enorme wilskracht en discipline, maar werd vaak gezien als kortzichtig. De vroegste rapporten over Henry getuigen van een zachtvaardige jongen, een beeld wat versterkt wordt door een fraai portret, geschilderd door Hyacinthe Rigaud in 1698. De eerder genoemde ‘Monsieur de B.’ refereerde aan Henry als ‘un des plus beaux hommes du Royaume et peu semblable a son pere, aussy que l’autre etoit avare’.⁹ De vriendelijke en open expressie van Rigauds portret lijken het oordeel te bevestigen van keurvorstin Sophia van Hannover, die in 1701 aan Portland schreef dat zijn zoon een goede indruk aan het Hannoveraanse hof had gemaakt. Wel vond ze de jongeman enigszins gekunsteld en snel aangedaan.¹⁰ Maar, schreef ze waarderend aan Portland, het leek erop ‘que le sang Anglois et Hollandois ne va pas mal ensemble’.¹¹ De prinses van Anhalt-Dessau bevestigde dit beeld toen ze Bentinck feliciteerde met ‘des belles qualites [?] qui brille dans sa persone, vous aves lieu dest bien satisfait davoir un fils sy digne [?]’.¹² Ook

⁶ F.J.L. Krämer, ed., ‘Mémoires de Monsieur de B. ..., ou anecdotes, tant de la cour du prince d’Orange Guillaume III, que des principaux seigneurs de la République de ce temps’, *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, XIX (1898) 90.

⁷ Testament Bentinck 20-30 juni 1692, Japikse, *Correspondentie*, II, 711. Ook aan de vooravond van de campagne van 1691 had Bentinck aan Henry een brief geschreven waarin hij zijn testament uiteenzette, 30 maart 1691, Nottingham University Library (NUL), Pw A 1699.

⁸ W.A. Shaw, *Letters of denization and Acts of Naturalization for aliens in England and Ireland, 1603-1700* (Lymington, 1911) 215, 275, en passim.

⁹ Krämer, ‘Mémoires de Monsieur de B.’, 91.

¹⁰ A.S. Turberville, *A history of Welbeck and its owners* (2 dln.; Londen, 1938-1939) I, 15.

¹¹ Sophia van Hannover aan Portland, 13 jan. 1703, NUL, Pw A 1193.

¹² Prinses van Anhalt-Dessau aan Portland, 13 nov. 1702, NUL, Pw A 16.

de prinses van Vaudemont vond Henry een ‘aimable garçon’.¹³ Henry lijkt een sprankelende en ondernemende geest te hebben gehad, getuige een anekdote uit 1691:

‘My Lord de Portland a un fils si aymable et si bien fait de corps et d’esprit quoy que si jeune qu’on luy fit un honneur, il y a quelques jours, qui n’avoit jamais été fait aucun seigneur de son âge. C’est qu’il porta l’épee de l’état devant La Reyne en sortant de l’église en ceremonie. Il s’aquite de cette fonction comme s’il y avait été acoutumé. La Reyne rioit de bon cœur.’¹⁴

Hoewel Portland zijn voorliefde voor schilderkunst en tuinarchitectuur op Henry heeft overgebracht, had hij, anders dan zijn zoon, weinig op met literatuur en muziek. Hij moet Henry’s belangstelling wel aan gevoeld hebben, en benoemde de bekende hugenootse historicus Paul de Rapin-Thoyras, die naam zou maken met zijn *Histoire d’Angleterre*, als diens gouverneur.¹⁵ Thoyras was in 1685 naar Engeland gevlucht, maar kwam al snel naar de Republiek, waar hij in het leger onder Willem III diende en in 1688 als officier in de invasiemacht naar Engeland meeging. Hij had kennis van de klassieke talen, literatuur, wiskunde en in het bijzonder muziek, een belangstelling die hij gezien Henry’s latere bezigheden met opera ongetwijfeld op zijn pupil heeft overgebracht.¹⁶ Dat Portland veel contacten in hugenotenkringen had blijkt ook wel uit het feit dat Thoyras in 1693 aanbevolen schijnt te zijn door de hugenoot Henri Massue de Ruvigny, later door Willem III verheven tot graaf van Galway.¹⁷ Een andere gouverneur van Henry was Michel le Vassor, een Franse ex-priester die bekend was van zijn publicatie uit 1689, *De la véritable religion* en zich in 1695 tot het protestantisme had bekeerd. In 1699 eiste Lodewijk XIV dat Portland Vassor uit zijn dienst ontsloeg vanwege een zeer kritische studie over Lodewijk XIII, een boek dat Vassor aan Henry had opgedragen.¹⁸ Dankzij Portlands vooraanstaande positie en zijn uitgebreide patronagenetwerk had hij de beschikking over een groot aantal potentiële gouverneurs. Zo droeg hij Henry Capel, *Lord Chancellor* van Ierland, in 1695 op een post te zoeken voor ene Foulque, die blijkbaar naar volle tevredenheid de opvoeding van zijn zoon ter hand had genomen.¹⁹

In 1698 vergezelde de inmiddels zestienjarige Henry zijn vader op diens grootse ambassade naar Parijs, bedoeld om indruk op de Fransen te maken. De ambassade zou de duurste uit de zeventiende eeuw worden, en kostte Willem III £ 48.000, ongeveer een half miljoen gulden.²⁰ Henry – nu meestal Lord Woodstock genoemd²¹ – en

¹³ Prinses van Vaudemont aan Portland, 12 nov. 1697, NUL, Pw A 756.

¹⁴ Historical Manuscripts Commission (HMC), ed., *Sixth report* (Londen, 1877) 199b.

¹⁵ P. Rapin-Thoyras, *Histoire d’Angleterre* [...] *depuis l’invasion de Jules César (continué [by D. Durand et Dupard] jusqu’à l’avènement de George II. à la Couronne)* (13 dln.; ’s-Gravenhage, 1724-1736).

¹⁶ Schazmann, *The Bentincks*, 102-103.

¹⁷ D.C.A. Agnew, *Protestant exiles from France in the reign of Louis XIV; or, the Huguenot refugees and their descendants in Great Britain and Ireland* (s.l., 1866) 304-305.

¹⁸ Agnew, *Protestant exiles*, 389; N. Luttrell, *A brief historical relation of state affairs from September 1678 to April 1714* (6 dln.; Oxford, 1857) IV, 598, 600.

¹⁹ Van Homrigh aan Portland, 7 nov. 1695, BL, Eg MS 1707.

²⁰ A. Boyer, *The history of King William the Third* (3 dln.; Londen, 1702-1703) III, 335 vlg.

²¹ De tweede titel van zijn vader, die Henry vanaf 1689 (toen zijn vader graaf van Portland, burggraaf Woodstock en baron Cirencester werd) kon voeren. Dank aan Dr. Andrew Barclay voor zijn advies over deze kwestie.

Henry Bentinck, door H. Rigaud
(doek; foto Koninklijke Biblio-
theek, Den Haag)

Abel Tassin d'Alonne, toen de secretaris van Willem III en een vertrouweling van Portland, ontmoetten Portland halverwege, dichtbij St.-Dennis, waarna ze gezamenlijk de reis naar Parijs maakten.²² Op 27 februari 1698 ondernam Portland zijn publieke entree als ambassadeur, volgens getuigen de meest spectaculaire intocht ooit tijdens het bewind van Lodewijk XIV. Portland werd vergezeld door een aantal edellieden, onder wie Woodstock. Verder volgden een ruiter, twaalf pages, zesenvijftig voetknechten, twaalf handgeleide paarden, vier koetsen met acht paarden en twee koetsen met zes paarden.²³ Het zal voor Woodstock een onvergetelijke ervaring zijn geweest. In Parijs werd ook het prachtige portret van Woodstock door Hyacinthe Rigaud geschilderd. De vrouw van de Deense ambassadeur in Parijs, Christina Meyercron, meldde Portland in augustus 1698 (toen hijzelf weer in Londen was gearriveerd) dat ze kopieën hadden besteld bij Rigaud, alvorens de portretten van Portland en zijn zoon naar Engeland zouden worden verscheept.²⁴ Woodstock raakte nog betrokken bij een klein incident, toen hij de inspectie van de wacht bekeek op 27 mei ter ere van de verbannen koning Jacobus II, die sinds de Glorieuze Revolutie verbleef in St.-Germain, nabij Parijs. Portland had zijn hele gevolg opgedragen om alle contact

²² National Archive, Londen (NA), State Papers (SP), 105/26.

²³ Boyer, *The history of King William*, 3.

²⁴ Christina de Meyercron aan Portland, 4 aug. 1698, NUL, Pw A 876.

met de Jacobieten te vermijden. Later bleek dat de prins van Wales met Woodstock had proberen te spreken.²⁵

In 1701 bereidde Portland een *grand tour* voor zijn zoon voor, nu negentien jaar. Woodstock voelde daar aanvankelijk weinig voor, zeker nu Europa opnieuw in een oorlog leek te geraken. Uit een interessante brief van Thoyras aan Portland blijkt dat Woodstock, op aanraden van zijn gouverneur, niet vertrouwde op het fortuin van zijn vader of Willem III, maar zijn eigen weg wilde vinden. Hij klaagde echter dat de zonen van Van Reede van Ginckel en Nassau-Ouwerkerk (die hij persoonlijk gekend zal hebben) een post in het leger kregen, maar dat hij de reis moest ondernemen, terwijl hij liever Portlands regiment over wilde nemen. Ongetwijfeld wilde de graaf niet dat zijn enige zoon en erfgenaam op zo'n jonge leeftijd aan een oorlog zou deelnemen. Er schijnt over gesproken te zijn dat hij jurist zou worden, wat zijn vader blijkbaar niet zag zitten.²⁶ De situatie was ongemakkelijk, zeker omdat Woodstock naar de koning had geschreven met het verzoek om een regiment, terwijl geruchten gingen dat dit hem reeds was toegezegd. Thoyras vermoedde dat Portlands vijanden deze geruchten in omloop hadden gebracht. Zij die Woodstock probeerden over te halen, meende Thoyras, zien hem als iemand die zijn fortuin nog moet maken. Maar, zo schreef de gouverneur, ze zouden hem moeten beschouwen als iemand wiens fortuin al gemaakt is.²⁷ Portland zelf moest vanuit Londen zijn zoon in Den Haag vermanen en droeg hem op zijn instructies te volgen. Portlands wil prevaleerde, en Woodstock zou een reis ondernemen die hem langs belangrijke Europese hoven zou voeren, waar hij, door de status van zijn vader als vertrouweling van Willem III, steeds goed ontvangen werd. Er waren meer incidenten waarbij Woodstock het gevoel moet hebben gehad dat Portland hem te strak aanlijnde, dat hij een te beschermde jeugd had. In november 1697, bijvoorbeeld, toen Willem III met de prins van Vaudemont op hertenjacht was bij Het Loo ter gelegenheid van het feest van Sint-Hubertus, mocht Henry van zijn vader (die in Whitehall verbleef) noch aan de jacht noch aan het diner deelnemen.²⁸ Thoyras meende dat de reis naar het decaden-te Parijs de jongeman geen goed had gedaan en dat Londen alleen maar erger zou zijn. Eerder had Portland al eens gezegd dat hij zijn kinderen niet aan het Engelse hof wilde opvoeden, waar ze slechts 'wellust zouden leren'.²⁹ Pas na de *grand tour* zou Woodstock wereldwijd genoeg zijn om de verleidingen van het Engelse hof te kunnen weerstaan. Het was Thoyras die Lord Woodstock begeleidde op zijn *grand tour* in 1702 en 1703, een reis die hen voerde door Nederland (alwaar Woodstock zijn tante Eleanora Sophia op Nijenhuis bezocht), Duitsland (het keurvorstendom Hannover), Wenen, en ten slotte Italië. In 1703 verordonneerde Portland zijn zoon weer terug te keren, omdat de Spaanse Successie-oorlog inmiddels was uitgebroken. Woodstock arriveerde in het voorjaar van 1703 in Nederland, alwaar hij logeerde bij zijn tante Anna Margaretha en zijn oom, baron Arent van Wassenauer, heer van Voorschoten en Duivenvoorde.³⁰

²⁵ Boyer, *The history of King William*, 339-340; Portland aan Willem III, 9 juni 1698, Japikse, *Correspondentie*, I, 334.

²⁶ Thoyras aan Portland, 1 april 1701, NUL, Pw A 1040.

²⁷ Ibidem; Thoyras aan Portland, 12 april 1701, NUL, Pw A 1041. Thoyras lijkt zichzelf hier dus tegen te spreken.

²⁸ Willem III aan Portland, 4 nov. 1697, Japikse, *Correspondentie*, 211-212.

²⁹ Thoyras aan Portland, 2 maart 1701, NUL, Pw A 1992.

³⁰ Wassenauer aan Portland, 1 mei 1703, NUL, Pw A 1533.

‘Nothing could be more magnificent’: vroege carrière

Nu Henry volwassen was, leek het tijd een huwelijk te arrangeren en een carrière te beginnen. Portland had een verbintenis geregeld met de graaf van Gainsboroughs dochter, Lady Elizabeth Noel, met wie Henry in het voorjaar van 1704 in het huwelijk trad.³¹ Hoewel hij aanvankelijk in het leger had willen dienen, werd hij parlements lid voor Southampton in 1708, en een jaar later voor Hampshire.³² Woodstock was in Bulstrode, het landhuis van Portland, toen deze in november 1709 overleed.³³ Portland had ervoor gezorgd dat zijn weduwe en jongste kinderen forse bedragen ontvingen, maar het leeuwendeel van de erfenis werd in tweeën gedeeld, waarbij Henry de Engelse, en Willem de Nederlandse bezittingen kreeg. Willem, geboren in 1704, was de oudste zoon uit Portlands tweede huwelijk met Martha Jane Temple. De Engelse bezittingen werden op £ 850.150 (of f 9.351.665) geschat, de Nederlandse bezittingen op ‘slechts’ £ 142.060 (of f 1.562.669).³⁴ De verdeling van de erfenis resulteerde overigens in een dispuut tussen Henry en Wassenaer-Duivenvoorde, die blijkbaar optrad namens de Nederlandse familietak omdat Willem minderjarig was.³⁵

Elizabeth Noel, door C. Netscher, 1718
(doek; foto Iconografisch Bureau, Den Haag)

Henry nam als tweede graaf van Portland zitting in het Hogerhuis.³⁶ Volgens de parlementariër en dagboekschrijver Narcissus Luttrell maakte de jonge graaf ‘a noble appearance’ tijdens een troepenschouw in Hyde Park in 1710.³⁷ Zijn politieke carrière

³¹ Luttrell, *A brief historical relation*, VI, 425, 433; Sophia van Hannover aan Portland 12 juni 1704, NUL, Pw A 1197.

³² Portland aan Carstares, 17 mei 1708, J. McCormick, ed., *State papers and letters addressed to William Carstares* (Edinburgh, 1774).

³³ Henry aan d’Alonne, 25 nov. 1709, BL, Eg MS 1705A, fol. 37.

³⁴ BL, Eg MS 1708, fol. 279-280.

³⁵ Zie de correspondentie tussen d’Alonne en Henry in BL, Eg MS 1705A.

³⁶ Luttrell, *A brief historical relation*, VI, 521.

³⁷ *Ibidem*, 631.

re werd echter minder belangrijk omdat toen juist de Whigpartij in Engeland de macht verloor aan de Tory's. Zelfs toen een actieve politieke carrière na de troonsbestijging van George I en de terugkeer van de Whigs in 1714 mogelijk leek, toonde hij daar weinig belangstelling voor. In tegenstelling, tijdens de jaren 1710 leefde Portland vooral als een ontspannen, rijke aristocraat. Wel onderhield hij hechte contacten met de leidende figuren in het koninkrijk dankzij zijn hoge sociale status, versterkt door de gunst van de koning zelf en een enorm familiekapitaal. In 1716 viel hem een grote eer te beurt toen George I hem verheef tot hertog van Portland, de hoogste rang binnen de Engelse adel, en markies van Titchfield, waardigheden die hem toegekend werden ter ere van zijn vader, die de Hannoveriaanse successie actief had gesteund. De hertogstitel was in het begin van de zeventiende nog bijna alleen aan koningskinderen voorbehouden, en zou in de loop van de eeuw meer worden toegekend. Niettemin waren er rond deze tijd hoogstens twee dozijn hertogen in Engeland. In 1717 werd Henry bovendien *Gentleman of the Bedchamber* van de koning, een post die hem prestige en geld opleverde.³⁸ Het belang van zowel een goede positie aan het hof, als een continentale adellijke achtergrond bleek uit het feit dat zijn stiefmoeder, de gravin van Portland, gouvernante was van de prinsessen, wellicht omdat zij ervaring had met het opvoeden van kinderen van continentale afkomst.³⁹

Portland was gezien zijn fortuin, naam en status een van de meest vooraanstaande edellieden in Engeland. Hij had de politieke sentimenten van zijn vader overgenomen, en steunde van harte de pro-Nederlandse Whigpartij. In 1714 kwam van Wassenauer-Duivenvoorde, Portlands zwager, als envoyé-extraordinaire naar het hof van George I en verbleef daar voor twee jaar. Portland werd regelmatig gezien in het gezelschap van de hertog van Marlborough, die een belangrijke rol speelde in de Engels-Nederlandse alliantie tijdens de Spaanse Successie-oorlog. Nog in 1712, toen Prins Eugene van Savoye Londen bezocht in een poging van de Whigs om steun te verwerven voor het voortzetten van de oorlog, had Portland een groots diner georganiseerd ter ere van de roemruchte generaal. Een keur aan pro-Nederlandse Whig-edellieden, zoals de hertog van Marlborough, Nassau-Ouwerkerk, Charles Townshend en de graven van Dorchester, Sunderland en Devonshire, werd hiervoor uitgenodigd. De gebeurtenis bevestigde Portlands vooraanstaande positie in de socio-culturele en politieke elite van Engeland. Volgens een getuigenverslag had Portland met het diner een enorme indruk gemaakt:

'I must confess of all the treats I have seen there has not been one that came to the Twentieth part of what Mylord Portland did. You must know his Lordship built last summer a noble Hall for great entertainments, 'tis nobly painted at Topp, by a famous Italian, who has represented Mount Parnassus Apollo & the Nine Muses, and round about all the Liberall arts as an emanation of Those Deities. Mylord had the hall finish and furnish'd a purpose for the entertainment.'⁴⁰

³⁸ BL, Egerton Charter 7565; J.M. Beattie, *The English court in the reign of George I* (Cambridge, 1967) 250-251.

³⁹ R. Hatton, *George I, elector and king* (Londen, 1978) 296.

⁴⁰ NUL, PW B 79.

Vervolgens beschreef hij dat het laken en de zilverplaten van de best denkbare kwaliteit waren en het porcelein ongeëvenaard was. Het diner zelf overtrof alle verwachtingen: ‘a perfect garden to see, and like a Beautifull Landskipp, the variety of fruits, colours, glasses, and the gold & redd and other Colours of the China adding a new lustre to the whole, in short nothing could be more magnificent’.⁴¹

Tijdens het diner werd ook duidelijk dat Portland een grote voorliefde voor muziek had, wat bleek uit een uitvoering met ‘Trumpetts and kettledrum, a fit musick for such Martial genius’. Later werd een symfonie uitgevoerd in de kamer van de gravin, die overigens tevergeefs had geprobeerd de prins van Savoye te verleiden tot een dans.⁴² Dezelfde getuige verklaarde dat Portland en Marlborough dagelijks in de opera te zien waren. Henry Purcell had in de late zeventiende eeuw al stukken gecomponeerd die als ‘opera’ kunnen worden gekwalificeerd, maar pas rond het begin van de achttiende eeuw brak opera door in Engeland. Bovendien kwam rond 1710 Italiaanse opera snel in zwang, zeker toen Georg Friedrich Händel naar Engeland kwam in het gevolg van zijn patroon Georg I van Hannover, die in 1714 koning van Engeland werd.

Scène uit een opera van Händel, mogelijk *Flavio*. Karikatuur door J. van der Bank, omstr. 1723 (O.E. Deutsch, Handel. A documentary biography, Londen 1955)

Om de positie van Italiaanse opera te versterken werd in 1719 de Royal Academy of Music opgericht; Portland was mede-oprichter en directeur.⁴³ Hij was sinds zijn *grand tour* naar Italië al geïnteresseerd in opera, en zijn voorliefde bleek ook uit zijn directe betrokkenheid bij de organisatie van opera's. De hertog was een patroon van Marco Ricci en Giovanni Pellegrini, twee schilders van theatercoulissen.⁴⁴ De bewaard geble-

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ C. Price, J. Milhous en R.D. Hume, *Italian opera in late eighteenth century London* (Oxford, 1995) 2-4; E. Gibson, *The Royal Academy of Music 1719-1728* (New York-Londen, 1989) 24. Overigens was ook de tweede graaf van Albemarle, de zoon van de Gelderse edelman Arnold Joost van Keppel, een van de directeurs. Gibson, *The Royal Academy of Music*, 334.

⁴⁴ *Ibidem*, 342.

ven documenten over het eerste operaseizoen van de Academy (waaraan ook Händel meewerkte), zijn te fragmentarisch om daarvan een precies beeld te vormen.⁴⁵ In het handschrift van Portland staan namenlijsten van Italiaanse zangers: Caterina Gallerati en Senasino waren een sopraan en alt die respectievelijk £ 400 en £ 1680 kostten – wat overigens redelijk gangbare jaarlonden voor Italiaanse zangers waren.⁴⁶ Daarnaast werd er geld uitgetrokken voor kleding (£ 600), dansers (£ 520), coulissen (£ 600), de huur van het operahuis (£ 600), het orkest (£ 900) en variabele kosten (£ 600).⁴⁷ Een andere lijst (waarschijnlijk ook van een andere opera) schatte de totaalkosten van de opera op £ 12.800.⁴⁸ Dat er ook aan de inkomsten gedacht werd, blijkt uit een lijst met zitplaatsen: 413 zitplaatsen, waarvan 53 abonnementen, waardoor nog 360 kaarten verkocht konden worden voor de boxen en de zaal zelf, waarschijnlijk King's Theatre in Haymarket.⁴⁹ Portland was persoonlijk betrokken bij alle voorbereidingen, wat blijkt uit een 'checklist', die aandacht geeft aan de 'Alterations of the house, Painting of the scenes, Contracting with the Painter, To come to a resolution about dancers'.⁵⁰ Twee documenten die wel gedateerd zijn (februari 1720) bevatten eveneens een overzicht van ingehuurde zangers en muzikanten (cellisten, bassen, eerste en tweede violen, et cetera).⁵¹

'Bills left unpaid': de *South Sea Bubble*

Al deze vermakelijke zaken hielden Portland bezig toen het rad van fortuin voor hem en vele anderen een stevige draai maakte. Evenals zijn vader had Portland veel aandelen, en investeren in de *South Sea Company*, die in 1711 het monopolie had gekregen op handel in de Zuidzee, leek een verstandige optie. Het naderende einde van de Spaanse Successie-oorlog bracht verwachtingen met zich mee dat handel met Spaans Amerika zou worden opengebroken. De oorlog met Spanje in 1718 had echter een averechts effect, terwijl investeerders bovendien meer geïnteresseerd leken in de Franse *Compagnie d'Occident*. Om het tij te keren besloten de directeurs van de *South Sea Company* de prijs van aandelen kunstmatig op te drijven. De gekte sloeg toe vanaf het voorjaar van 1720; tussen februari en juni verzesvoudigde de waarde van een aandeel in de beursindex van 175 naar boven de 1000. Toen bleek dat de aandelen geen werkelijke waarde vertegenwoordigden, en de directeurs zelf hun aandelen van de hand deden, stortte de beurs in, en in september waren de aandelen gekelderd. Veel investeerders waren een fortuin kwijtgeraakt, velen gingen failliet.

In augustus 1720 leek de situatie nog niet dramatisch. Pheasant Crisp, een zaakgelastigde van Portland, schreef hem op 4 augustus dat de aandelen waren gezakt van 920 naar 880, maar hij voegde daar aan toe: 'I have some reasons to beleive this fall is chiefly to let the annuitants come in at a reasonable price [...]'.⁵² Een dag later schreef

⁴⁵ *Ibidem*, 52, 121 e.v.; J. Milhous en R.D. Hume, 'New Light on Handel and the Royal Academy of Music in 1720', *Theatre journal*, XXXV (1983) 149-167. Ik wil Prof. Curtis Price (Royal Academy of Music te Londen) danken voor zijn suggesties over deze materie.

⁴⁶ NUL, Pw B 92; vgl. Price, Milhous en Hume, *Italian opera*, 3.

⁴⁷ NUL, Pw B 92.

⁴⁸ NUL, Pw B 93.

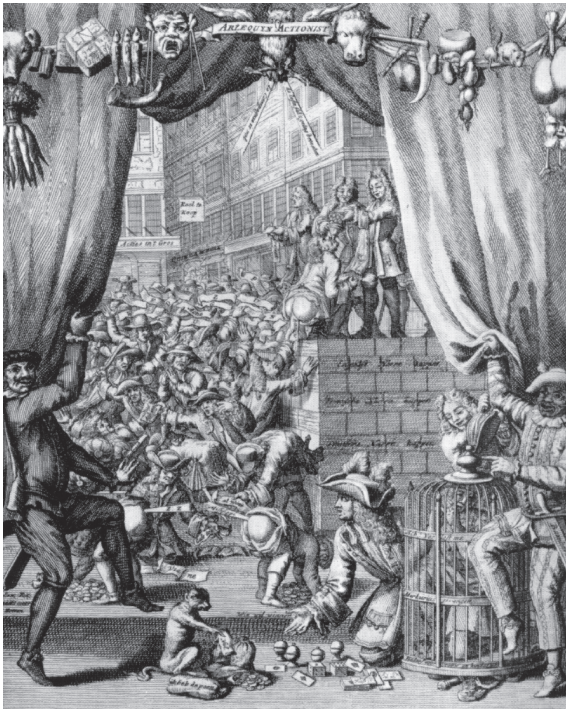
⁴⁹ NUL, Pw B 95.

⁵⁰ NUL, Pw B 96.

⁵¹ NUL, Pw B 97 en 98.

⁵² Crisp aan Portland, 4 aug. 1720, NUL, Pw B 16.

hij: 'there have been very good buyers this day & I think the prospect begins to clear up of a succesfull Campaign approaching', en op 10 augustus waren de aandelen zelfs 'a little on the rise'.⁵³ Rond deze tijd sprak Portland, in een bijeenkomst voor aandeelhouders, zijn vertrouwen in de compagnie uit. Deze speech van een van de grootste investeerders sorteerde effect en bracht het vertrouwen in de compagnie kortstondig terug.⁵⁴ Maar een maand later was het mis. Veel investeerders, waaronder een aantal adellijke grootgrondbezitters, waren geruïneerd. Portland had zich teruggetrokken op zijn landhuis.⁵⁵ Hoewel hij niet failliet was gegaan, moet hij tienduizenden ponden hebben verloren.⁵⁶ Velen werden geruïneerd door de *South Sea Bubble*. De hertog van Chandos hoopte aanvankelijk op een winst van £ 855.000, maar leed uiteindelijk £ 70.000 verlies. 'The distress mankind was in was inconceivable', schreef hij, 'and a general bankruptcy was expected'.⁵⁷ De *bubble* markeerde een omslagpunt voor de Engelse adel, omdat grondprijzen nu mede bepaald werden door hun marktwaarde (en niet alleen door de opbrengst van de oogst of pacht), omdat vele edellieden zich gedwongen zagen land te verkopen. Bovendien leek land nu een goede en veilige investering.⁵⁸

Spotprent op de Londense beursgekte van 1720 (J. Carswell, *The South Sea Bubble*, Londen 1960)

⁵³ Crisp aan Portland, 5 aug. 1720, NUL, Pw B 17, 10 aug. 1720, NUL, Pw B 18.

⁵⁴ J. Carswell, *The South Sea bubble* (Londen, 1960) 181.

⁵⁵ Michell aan Mackie, 27 sept. 1720, HMC, *Laing Manuscripts preserved in the University of Edinburgh* (2 dln.; Londen, 1925) II, 207.

⁵⁶ Carswell, *The South Sea bubble*, 195.

⁵⁷ J.V. Beckett, *The aristocracy in England 1660-1914* (Oxford, 1986) 82.

⁵⁸ Beckett, *The aristocracy*, 81, 82.

Het jaar daarop was Portland bezig om zijn financiële positie te herzien en zuiniger te leven. Lijsten met overzichten van uitgaven voor zijn landgoederen en huishouding laten zien hoe een Engels magnaat leefde. Op Bulstrode alleen al had hij 67 personeelsleden, wat jaarlijks £ 1630 opslakte.⁵⁹ Op de lijst staan aardig wat kruisjes bij namen: de kok, gouverneur, musicus, tuinman, koetsier, vier staljongens en anderen werden ontslagen.⁶⁰ Minstens even belangrijk was het ontwijken van de vele schuldeisers; er zijn nog stapels documenten in het archief gebundeld als 'Bills left unpaid when the family left for London'.⁶¹ Nog in december 1720 had ene John Meres, blijkbaar meer hoopvol dan constaterend, geschreven dat hij blij was dat 'Your Grace is nothing near so great a loser as was commonly reported'. Maar toen Portland hem in februari 1721 nog niet te woord had willen staan sloeg zijn beleefdheid in woede om.⁶² Verwijzend naar de 'misfortunes' van Portland, stelde hij: 'you can neither satisfy that honour which you still retain, nor be easy in your own mind without discharging your debt to me in some ffair manner.'⁶³ Andere schuldeisers volgden, geen van allen kregen ze toegang.⁶⁴ De Nederlandse familie leefde ondertussen mee. Portlands zus Anna Margaritha van Wassenaeer schreef hem bemoedigende brieven.⁶⁵

'This Island deserves more care and attention': Jamaica

De zaken werden ernstiger voor de crediteuren, toen het gerucht ging dat Portland het land zou verlaten.⁶⁶ Inderdaad had hij in 1721 besloten om een post als gouverneur van Jamaica te aanvaarden.⁶⁷ Hier zal hij twee redenen voor gehad hebben. Ten eerste leverde het ambt een fors inkomen op, terwijl de kosten van het verblijf op Jamaica minder waren dan in Engeland. Daarnaast kon hij zo zijn schuldeisers ontlopen, zowel fysiek als juridisch. Van die zijde werden de dreigementen opgevoerd. Meres klaagde erover dat hij

'should go abroad under the Protection of this high Commission, he would thereby be out of Reach of the Law, & the said Sir John Meres be deprived of such legal Right [...]. That almost the whole Estate of His Grace that remaind unmortgaged, being entailed, the continuance of his Grace's life is thereby become the concern of the said Sir John Meres, who therefore cannot but wish that his Grace may not risque the Dangers of such a voyage, & of a climate so Intemperate as that of Jamaica.'⁶⁸

Het is mogelijk dat Portland het gouverneurschap te danken had aan de goede contacten die hij had met de Whigpolitici in de regering en wellicht de koning zelf. Hij zal de post zeker niet geambieerd hebben, en zijn beslissing was louter het gevolg van

⁵⁹ NUL, Pw B 81 en 82.

⁶⁰ NUL, Pw B 84.

⁶¹ NUL, Pw B 85.

⁶² Meres aan Portland, 16 dec. 1720, NUL, Pw B 47.

⁶³ Meres aan Portland, 15 maart 1722, NUL, Pw B 58.

⁶⁴ Brieven van Isaac Fernandes Nunez, april en nov. 1721, NUL, Pw B 66 en 67; gebroeders Edwin aan Portland 14 en 19 okt. 1721, NUL, Pw B 36 en Pw B 37; brieven van Thomas Wynn, NUL, Pw B 74-78.

⁶⁵ Anna Margaretha van Wassenaeer aan Portland, 13 jan. 1722, NUL, Pw B 73.

⁶⁶ Meres aan Portland, 6 nov. 1721, NUL, Pw B 51.

⁶⁷ Benoeming tot gouverneur, BL, Egerton Charter 7832; paspoort, BL, Add MS 39860.

⁶⁸ NUL, Pw B 53.

de dramatische financiële omstandigheden waarin hij zich bevond. Dat iemand met zijn adellijke rang echter besloot om een post in de koloniën te aanvaarden, was uitzonderlijk. Bovendien was Jamaica niet de meest interessante kolonie, en Portland prefereerde Barbados, een rijkere kolonie met een aangenamer klimaat.

De Engelsen hadden Jamaica in 1655 op de Spanjaarden veroverd. Cromwell zag er een strategische springplank in voor de strijd, maar later werd het eiland vooral om commerciële redenen belangrijk. De Nederlanders, die Brazilië in 1654 verlieten na de val van Pernambuco, introduceerden suikerplantages, die een bron van rijkdom zouden worden, aangevuld vanaf de jaren 1720 met koffieteeelt. Na het einde van de Spaanse Successie-oorlog in 1713 was bovendien de handel met Spaans Amerika enorm toegenomen. De Engelsen hadden het *asiento*-recht verworven, dat hun een monopolie op slavenhandel gaf. Toen Portland in 1722 op Jamaica arriveerde, waren er zo'n 80.000 slaven.⁶⁹

Het bestuur van het eiland weerspiegelde dat van Engeland zelf. Aan het hoofd stond een gouverneur, die verantwoording schuldig was aan de koning, en in de praktijk zijn instructies van de staatssecretaris ontving. Daarnaast was er een Lagerhuis, de *Assembly*, en een Hogerhuis, de *Council*. De gouverneur mocht de *Assembly* oproepen en ontbinden, en wetten moesten door hem worden goedgekeurd. Doordat de gouverneur afhankelijk was van koninklijke instructies enerzijds, en weinig greep had op de lokale overheden anderzijds, bleef de uitvoerende macht relatief zwak, wat voor Portland tot tal van problemen leidde. Hoewel de *Council* bestond uit creaturen van de gouverneur, had die laatste slechts een zeer beperkt patronagestelsel op het eiland, en de *Assembly* had de reputatie onbestuurbaar en onafhankelijk te zijn. Bovendien was het eiland zelf verdeeld en waren er spanningen tussen de plantagehouders in het binnenland en Spanish Town, en de handelaren in de haven van Kingston.⁷⁰ In 1710 was er in de wetgevende vergadering zo'n tumult ontstaan, dat soldaten de vergadering waren binnengestormd om de leden tot bedaren te brengen; in het tumult was de gouverneur van de trap gevallen en had zijn nek gebroken.⁷¹ De gemiddelde gouverneur hield het er niet langer dan drie jaar uit. De situatie was overigens niet veel anders op de andere Britse eilanden: de Bahama's, de Bermuda's, de Leeward Islands en Barbados. Het gouverneurschap was weinig geliefd, en voor Portland leek de tijd van flamboyante diners en opera-uitvoeringen voorbij.

Portland liet zijn kinderen achter in de handen van zijn moeder, Martha Jane, en vertrok met zijn vrouw naar Jamaica in de herfst van 1722. In 1724 zou de Zwitser John Anchar d als tutor voor de twee zonen worden benoemd, en er is een brief in het Frans van Henry naar aanleiding van zijn aanstelling. De hertogin droeg hem op: William 'is extreamly mild & meek & must not be us'd with severity. As for George, he is so brisk & lively that he may be more corrected.'⁷² Lord Byron, getrouwd met zijn zus Frances Wilhelmina, schreef hem: 'I take this opportunity of assuring You of my concerne for your leaving as well as for the occasion of it [...] that youy may returne in a short time and that your may finde your Children in perfect helth and your Affairs

⁶⁹ S.J. en E.F. Hurwitz, *Jamaica, a historical portrait* (Londen, 1971) passim.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ C.V. Black, *The story of Jamaica, from prehistory to the present* (Londen, 1965) 71.

⁷² R.W. Goulding, 'John Anchar d. A Duke's tutor and friend', *National review*, LXII (1913) 85-6.

in so good away that you may here after live happily the rest of your days.’⁷³ Een korte stop op Barbados maakte een diepe indruk op Portland: ‘that surprizeing agreeableness in which that beautyfull Island presented itself to my view.’⁷⁴ Hij zal daar voor het eerst het idee hebben gekregen om studie te maken van de tropische natuur. In zijn documenten bevinden zich aantekeningen van botanische observaties op Jamaica.⁷⁵ Ook Jamaica maakte indruk, maar aanvankelijk om een geheel andere reden. Het eiland was pas door een hevige orkaan getroffen: ‘everything appear’d to beare one universall face of ruine and desolation from the terrible hurricane [...]’⁷⁶ De chaos die Portland aantrof, zowel door de orkaan als door de rampzalige staat van financiën, eiste al zijn aandacht op:

‘I must owne that the condition I found every thing in here, was very discouraging, the hurrican which they have had, having blown down most of the houses, and damag’d the plantations prodigiously, the people have hardly as yett recover’d theire fright nor theire sickness, which they gott by colds after the storm, by having lost theire houses, and by being expos’d to prodigious rains for some time [...] every thing has been too much and sadly neglected, the Revenue is in the utmost disorder, justice every where neglected, and every thing that relates to the publick slighted.’

De nieuwe gouverneur leek zeker van plan de zaken op het eiland te herstellen: ‘this Island deserves more care and attention, and is of greater consequence then is generally thought.’⁷⁷

Het gouverneurschap van Portland begon niet slecht. Zijn voorganger, Nicholas Lawes, had zojuist de koffieteelt op het eiland geïntroduceerd, en in 1721 was de oorlog met Spanje ten einde gekomen. Bovendien had Portland een streepje voor op zijn voorgangers vanwege zijn hertogstitel, wat hem meer status gaf en respect afdwong – hij zou de enige gouverneur zijn met een dergelijke adellijke rang.⁷⁸ Het was zelfs de reden waarom de *Assembly* besloot zijn jaarinkomen als gouverneur en kapitein-generaal te verdubbelen naar £ 5.000. Portland deed er op zijn beurt tactisch gezien zeker wijs aan om, op advies van zijn *Council*, de *Assembly* niet te ontbinden, zoals gebruikelijk was bij de aanstelling van een nieuwe gouverneur, maar zijn volle vertrouwen uit te spreken in de vergadering.⁷⁹ Een aantal Italiaanse muzikanten hadden hem vergezeld naar Jamaica, en gaven in Kingston wellicht de eerste uitvoering ooit van een opera in Caribisch gebied.⁸⁰ Maar dit kon niet verhullen dat de problemen niet gering waren: de wetten moesten vernieuwd worden, het land meer intensief gecultiveerd, er

⁷³ Lord Byron aan Portland, 31 jan. 1722, NUL, Pw B 7.

⁷⁴ Portland aan Council of Trade and Plantations (CTP), 26 dec. 1722, C. Headlam, ed., *Calendar of State Papers. Colonial series, America and the West Indies, 1722-1723* (CSP 1722-1723) (Londen, 1936) 195.

⁷⁵ BL, Eg MS 1717, fol. 105 e.v..

⁷⁶ Portland aan Council of Trade and Plantations (CTP), 26 dec. 1722, CSP 1722-1723, 195.

⁷⁷ Portland aan CTP, 2 maart 1723, CSP 1722-1723, 225.

⁷⁸ C. Headlam, ed., *Calendar of State Papers. Colonial series, America and the West Indies, 1724-1725* (Londen, 1936) xi (CSP 1724-1725).

⁷⁹ F. Cundall, *The governors of Jamaica in the first half of the eighteenth century* (Londen, 1937) 105-106.

⁸⁰ Gibson, *The Royal Academy of Music*, 27.

was geldontwaarding, piraterij plaagde de kust, nieuwe immigranten moesten worden aangetrokken, de milities en fortificaties hersteld en de belastingopbrengsten verhoogd. De oplossingen voor al deze problemen lagen niet binnen handbereik, omdat de balans tussen uitvoerende en wetgevende macht niet was uitgekristalliseerd. Portlands gouverneurschap stond, evenals dat van zijn voorgangers, in het teken van een machtsstrijd tussen gouverneur en *Assembly*.

Portland was van mening dat het eiland meer economische slagkracht zou krijgen als nieuwe immigranten konden worden aangetrokken om meer land te cultiveren. Twaalfduizend hectare land werd opgekocht in het noordoosten van het eiland, van waaruit de Parish of Portland werd gevormd, een bestuurlijke eenheid die heden ten dage nog bestaat.⁸¹ Meer problemen had de gouverneur met het herstellen van de financiële situatie. Munten werden 'gesnoeid', zodat ze in waarde daalden en het vertrouwen in geld afnam, wat weer averechtse effecten op de handel had.⁸² Staatssecretaris John Carteret waarschuwde Portland in 1722 dat 'The trade and credit of this Island will be lost, if this variation of the coin be not rectified'.⁸³ *The state of the Island of Jamaica*, een pamflet gepubliceerd in 1726, vroeg zich af: 'whence can we expect a supply of Money? Or how is it possible the Trade to this Island can be supported, or carried on to any advantage?'⁸⁴ Het pamflet kwam ook de *Council of Trade and Plantations* in Londen onder ogen, en leek een felle veroordeling van Portlands vierjarig gouverneurschap. Portland verzekerde dat de pamfletschrijver zich

Kaart van Jamaica door S. Bellin, 1758 (foto Koninklijke Bibliotheek, Den Haag)

⁸¹ *Ibidem*, III.

⁸² Carteret aan Portland, 22 okt. 1722, CSP 1722-1723, 155-156.

⁸³ *Ibidem*, 155.

⁸⁴ Cundall, *Governors*, 106.

voornamelijk baseerde op gebeurtenissen van vóór zijn tijd.⁸⁵ In maart 1724 schreef hij aan Carteret dat het krediet zich aan het herstellen was.⁸⁶

Door de financiële problemen liep ook de interne en externe veiligheid van het eiland gevaar, waar Portland als kapitein-generaal verantwoordelijk voor was. Hij probeerde, zonder veel succes, de fortificaties van Port Royal te herstellen.⁸⁷ Daarnaast was er het probleem van piraterij, terwijl er slechts één klein schip beschikbaar was om langs de kust van het eiland te patrouilleren.⁸⁸ Het eiland werd bovendien geplaagd door opstandige *maroons*, ontsnapte slaven die zich georganiseerd hadden tot bendes en afgelegen plantages belaagden, waar een patrouilleschip vaak sneller kon zijn dan de militie over land.⁸⁹ Portland klaagde dat de kapiteins van oorlogsbodems zelf een probleem vormden, omdat ze onderhands handel dreven en de handelaren niet tegen piraten beschermden: ‘some subordination is absolutely necessary and itt is time to put some stop to the arrogance of the Captains.’⁹⁰

Door al deze problemen heen speelde zich een constitutioneel conflict af, waarbij de gouverneur meer greep op de *Assembly* probeerde te krijgen. Ten eerste klaagde Portland dat de *Council*, die wel onder zijn invloed was, weinig leden had die willig of gekwalificeerd waren.⁹¹ Een probleem was bovendien dat plantagehouders niet altijd genegen waren de lange reis naar Spanish Town te ondernemen voor een vergadering.⁹² De leden van de *Assembly* konden vrij onafhankelijk optreden, omdat velen van hen *Patent Officers* waren, die benoemd waren door de koning, niet de gouverneur. Eigenzinnig optreden van de gouverneur werd in Londen afgekeurd. De lange communicatielijnen maakten dat Portland te lang zou moeten wachten op goedkeuring van gemaakte beslissingen, maar uiteindelijk werd hem weinig bewegingsruimte gegund.⁹³ De constitutie van Jamaica schreef voor dat de wetten van het land voor 21 jaar verlengd moesten worden, en voor de nieuwe gouverneur was dit een van zijn prioriteiten. De *Assembly* wilde echter ook meer macht verwerven, en kon, evenals in Engeland, weigeren belastingmaatregelen door te voeren om de schatkist te vullen, totdat de gouverneur toezeggingen had gedaan. De leden ‘are so fond of the nation to be as near as can be, upon the foott of His Majesty’s English subjects that the desire of it allmost distracts them’.⁹⁴ Volgens Portland was ‘the Treasury constantly without money, and an entire stop to all manner of publick business; the remissness, negligence, I may say abuse, in every part that related to Government can’t well be described’.⁹⁵ Voortdurend moest Portland de wetgevende vergadering naar huis sturen of

⁸⁵ Portland aan CTP, 1 juni 1726, C. Headlam, ed., *Calendar of State Papers. Colonial series, America and the West Indies, 1726-1727* (CSP 1726-1727) (Londen, 1936) 77.

⁸⁶ Portland aan Carteret, 4 maart 1724, CSP 1724-1725, 40.

⁸⁷ Cundall, *The governors*, 108, 112.

⁸⁸ *Ibidem*, 112.

⁸⁹ Portland aan CTP, 8 febr. 1725, CSP 1724-1725, 325; speech van Portland in de *Council* en de *Assembly*, 20 jan. 1725, *ibidem*, 326.

⁹⁰ Portland aan Carteret, 25 juli 1723, CSP 1722-1723, 315.

⁹¹ Portland aan CTP, 25 juli 1723, CSP 1722-1723, 316.

⁹² Portland aan CTP, 30 dec. 1724, CSP 1724-1725, 295.

⁹³ Bijv. George I aan Portland, 27 aug. 1723, CSP 1722-1723, 334-335.

⁹⁴ Portland aan Carteret, 7 dec. 1723, CSP 1722-1723, 385.

⁹⁵ Portland aan Carteret, 4 maart 1724, CSP 1724-1725, 40.

ontbinden, wanneer hij weer niet zijn wil kon doordrukken. Wanneer hij wel een maatregel kon doorvoeren, werd die regelmatig door Londen teruggedraaid.

Het conflict raakte in een stroomversnelling, toen in december 1724 Portland botste met Thomas Bernard, een van de *councillors*, berucht om zijn ‘pride, the imperiousness of his temper, and the violence of his passion’. Bovendien probeerden Bernard en andere ‘Gentlemen of his party’ Portland onder druk te zetten door de vergaderingen van de *Council* te saboteren en de *Assembly* te bespelen. De gouverneur had schoon genoeg van de gang van zaken: ‘the Government, has too long, and too much been trampled upon’.⁹⁶ Bernard werd de *Council* uitgewerkt, en Portland bepaalde dat de *Council* maandelijks bijeen diende te komen, wat door voortdurend absenteïsme weinig effect sorteerde.⁹⁷ In februari 1725 ontsloeg Portland de *Provost Marshall*, de belangrijkste medestander van Bernard – een belangrijke doorbraak dus voor de gouverneur. Het was geheel een persoonlijk succes, omdat de *Council for Trade and Plantations* uiteindelijk stelde dat de gouverneur hier inderdaad eigenlijk het recht niet toe had gehad. Portland vond nu dat ‘some remedy ought to be found to prevent these Patentees thinking themselves independent, and setting themselves up as petty Governours, in opposition to him, whom His Majesty has been pleas’d to appoint for his Representative.’⁹⁸

De nieuwe *councillors* die Londen benoemde vielen bij Portland geheel niet in de smaak: één was een constante tegenstander, een ander een *quaker*, een derde een vriend van Bernard en een laatste had Jacobitische sentimenten en toastte regelmatig op ‘our dear Jemmy’.⁹⁹ Portland klaagde dat ‘if the Government has not all the support, and countenance, that can be given to it from Home, it is to no purpose to hope for any success’.¹⁰⁰ De *Revenue Bill* zoals de *Assembly* die had opgesteld, was nog steeds niet naar de zin van de gouverneur: ‘they intended to cramm their bill down my throat in opposition to His Majesty, and in a manner as if they had a mind to declare warr with me, your Lordships, and the whole Ministry.’¹⁰¹ Op 1 oktober 1725 was Jamaica een eiland zonder wetten geworden, omdat de termijn van 21 jaar was verlopen en een vernieuwing niet kon plaatsvinden voordat de patstelling was doorbroken.¹⁰² Ongeregeldheden braken uit, en Portland moest essentiële taken van de overheid uit eigen zak betalen. In zijn laatste rede voor de *Assembly* klaagde hij dat ‘Whoever will compare your repeated professions of duty and respect to his majesty, and of your regard to my ease, or of your dependance or confidence in me, with your other proceedings, will be at a loss to reconcile them.’¹⁰³

Portlands toespraak leek een expressie van de frustratie die hij als gouverneur had gevoeld, en het besef van de mislukking die zijn gouverneurschap uiteindelijk geweest was:

⁹⁶ Portland aan CTP, 30 dec. 1724, *ibidem*, 287, 289.

⁹⁷ Portland aan CTP, 30 dec. 1724, *ibidem*, 289.

⁹⁸ Portland aan CTP, 8 febr. 1725, *ibidem*, 324; CTP aan Portland 30 juni 1725, *ibidem*, 400.

⁹⁹ Portland aan CTP, 19 dec. 1725, *ibidem*, 475-477.

¹⁰⁰ Portland aan CTP, 19 dec. 1725, *ibidem*, 483.

¹⁰¹ Portland aan CTP, 11 april 1726, CSP 1726-1727, 45.

¹⁰² Portland aan CTP, 23 jan. 1726, *ibidem*, 11.

¹⁰³ Laatste speech, 9 maart 1726, Cundall, *The governors*, 114.

‘on my own account, the only satisfaction so many of your meetings has afforded me is that of reflecting on the faithful discharge of my duty, and of knowing there has been nothing wanting in me, either for the accomplishment of his majesty’s pleasure, or the good of this island.’¹⁰⁴

Dit had hij zich niet al te persoonlijk hoeven aan te trekken, want vóór hem was geen enkele gouverneur succesvol geweest. Ondanks alle tegenslagen – en ondanks het feit dat Portland uiteindelijk het pleit niet kon beslechten – lijkt hij een van de meer daadkrachtige gouverneurs geweest te zijn. De zachtaardige en onervaren Henry bleek dus over verrassende kwaliteiten te beschikken en kon als hertog zelfbewust optreden.

Ook in ander opzicht waren de jaren op Jamaica hem zwaar gevallen: het klimaat speelde Portland parten. Al in december 1723 schreef hij dat hij enkele weken ziek was geweest,¹⁰⁵ en in 1724 excuseerde hij zich bij staatssecretaris Carteret dat hij niet regelmatig kon schrijven, niet alleen vanwege de drukte maar ook vanwege ‘that heat of the weather, which is apt, after writting for some time, to occasion and give me violent pains in my head, besides the strong and glaring light in this countrey, brings such a weakness upon my eyes’.¹⁰⁶ De hertogin, die evenals Henry Barbados had geprefereerd, leek zich meer thuis te voelen op Jamaica: ‘the beef & mutton as good as in sweet dear England & I think their poultry is much better.’¹⁰⁷ Nog in december 1725 schreef ze aan Anchar: ‘Thank God we are well, & the place agrees extreamly well with us all, but for all that, it does not hinder me wishing to be in dear England again.’¹⁰⁸ Op 4 juli 1726 overleed Portland echter in Spanish Town op 44-jarige leeftijd aan een niet nader omschreven ‘fever’, na een ziekbed van zes dagen.¹⁰⁹ Hij is begraven in Westminster Abbey.¹¹⁰

Het fortuin hersteld: epiloog

De familiegeschiedenis van de Bentincks was zonder meer uitzonderlijk. Het fortuin was gemaakt door de derde zoon van een Overijsselse baron, die eerst in de Hollandse ridderschap een prominente positie verwierf door zijn connectie met de prins van Oranje, en toen in Engeland eveneens doordrong tot in de hoge adel. Politieke omstandigheden hadden de mogelijkheid geschapen voor dit succes, en waren tevens verantwoordelijk voor de bescheiden politieke rol die Henry moest spelen tijdens de regering van koningin Anna. Zijn vader keurde een militaire carrière af, blijkbaar in de veronderstelling dat een loopbaan in het leger zinnig was voor de lage adel of *gentry* (zoals hij zelf of iemand als Marlborough), maar niet voor iemand in zijn positie. Bovendien was hij, tot 1704, de enige mannelijke erfgenaam. Ondertussen had de familie echter een kapitaal vergaard en geïnvesteerd in land en aandelen. Een nieuwe troonswisseling bracht Henry weer terug aan het hof. Als tweede graaf en hertog van Portland

¹⁰⁴ Laatste speech, 9 maart 1726, *ibidem*, 115.

¹⁰⁵ Portland aan CTP, 7 dec. 1723, *CSP 1722-1723*, 384.

¹⁰⁶ Portland aan Carteret, 4 maart 1724, *CSP 1724-1725*, 46.

¹⁰⁷ Schazmann, *The Bentincks*, 126-127.

¹⁰⁸ Goulding, ‘John Anchar’, 88.

¹⁰⁹ Ayscough aan CTP, 14 juli 1726, *CSP 1726-1727*, 116.

¹¹⁰ Cundall, *The governors*, 115.

speelde hij weliswaar geen actieve politieke rol, maar manifesteerde hij zich wel in de hoogste kringen van de socio-culturele elite, wat blijkt uit zijn goede contacten met de Whigleiders en het hof. Als patroon van kunstenaars en musici en als amateur-botanicus speelde hij een rol in de culturele en wetenschappelijke ontwikkelingen die in het vroege achttiende-eeuwse Engeland een hoge vlucht namen. Het pas verworven fortuin van de Portlands ging, evenals dat van vele andere edelen, voor een groot deel verloren tijdens de dramatische gebeurtenissen van 1720, maar dankzij zijn vooraanstaande positie en contacten met het hof wist Portland een lucratieve en invloedrijke positie als gouverneur te bemachtigen.

De Portlands hadden zich ook een belangrijke plaats verworven in de Engelse adel, en het zouden juist deze huwelijksverbindingen zijn die verantwoordelijk zouden worden voor het herstel van het familiefortuin. Na Portlands dood in 1726 was de situatie nog steeds niet rooskleurig; de hertogin keerde terug naar Londen, en schreef in 1727 dat 'affairs att present won't admitt of a great deall to spend now'.¹¹¹ Portlands zonen William en George (vernoemd naar de twee koningen) waren zeventien en tien toen hij overleed in 1726, en waren in Londen achtergebleven. William, de tweede hertog van Portland, trouwde Lady Margaret Cavendish Harley, een nakomeling van Robert Harley (saillant genoeg een politieke tegenstander van Hans Willem Bentinck). Lady Margaret was de kleindochter van de zeer vermogende hertog van Newcastle. Hierdoor verwierven de Portlands Welbeck Abbey in Nottinghamshire – nog steeds een van de meest magnifieke landhuizen in Engeland. De derde hertog van Portland was eerste minister in de jaren 1780, en zijn tweede zoon werd de eerste gouverneur-generaal van India in 1833.¹¹² In de Republiek werd Willem Bentinck, zo'n andere persoonlijkheid dan zijn halfbroer Henry, de voornaamste adviseur van stadhouder Willem IV. Zowel de Engelse als Nederlandse Bentincks bleven een rol spelen in de politieke geschiedenis van hun land, en contacten tussen de families bleven hecht.

¹¹¹ Goulding, 'John Anchar'd', 88.

¹¹² Schazmann, *The Bentincks*, passim.